

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยแยกเป็นประเด็นดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
2. แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. โครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ความรู้

ความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ องค์วิชาในแต่ละสาขา เช่น ความรู้เรื่องเมืองไทย ความรู้เรื่องสุขภาพ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

Angles, 1981 (อ้างถึงใน พิสิฎฐ์ โคตรสุโพธิ์ 2543, 9) ความรู้ หมายถึง ความฉลาด ความเฉลียว ปัญญา วุฒิปัญญา รอบรู้ รู้แจ้ง ทราบ จำได้ รู้จัก ค้นเคยสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากประสบการณ์ที่เป็นจริง สิ่งที่ได้รับมาจากการฝึกฝน อบรมเรียนรู้ สิ่งที่มีคุณสมบัติประกอบด้วยความเชื่อ มโนคติ ข้อเท็จจริง จินตนาการ ความคิด การรับรู้ ความคิดเห็น ซึ่งได้รับการตรวจสอบว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

ความรู้ คือ แบบจำลองความจริงที่มนุษย์พัฒนาขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์สัมผัสรับรู้ (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2551)

Bloom (อ้างถึงในอักษร สวัสดิ์ 2542, 26-28) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ ว่าหมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงแบบกระสวนของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ

Yamazaki (อ้างถึงในสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ 2548, 13-14) ผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่น ได้ให้ความหมายว่า ความรู้ คือ สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ เชื่อมโยงกับความรู้อื่น จนเกิดเป็นความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้โดยไม่จำกัดช่วงเวลา หรือ กล่าวได้ว่าเป็นสารสนเทศที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับเราในการนำไปใช้งาน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์จริง ที่ผ่านกระบวนการคิด การรับรู้ข้อเท็จจริง ซึ่งได้รับการตรวจสอบว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุป และตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยไม่จำกัดช่วงเวลา

แหล่งที่มาของความรู้

กิติมา, 2520 (อ้างถึงในสิริรัตน์ พิชิตพร 2546, 8-9) ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของความรู้ อาจแบ่งออกได้เป็น 5 แหล่งด้วยกันคือ

1. Revealed Knowledge เป็นความรู้ที่พระเจ้าเป็นผู้ให้และเป็นความรู้อมตะ เชื่อกันว่าความรู้ประเภทนี้จะทำให้คนเป็นนักปราชญ์ได้ ได้แก่ ความรู้ที่ได้จากคำสอนของศาสนาต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นจริง เพราะเกิดจากความเชื่อ ใครจะคัดแปลงแก้ไขไม่ได้

2. Authoritative เป็นความรู้ที่ได้มาจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละเรื่อง เช่น หนังสือพจนานุกรม การวิจัย เป็นต้น

3. Intuitive Knowledge เป็นความรู้ที่เกิดจากการหยั่งรู้ขึ้นมาโดยฉับพลัน เป็นความรู้ที่ได้มาด้วยตนเอง ทั้งที่ไม่รู้ว่าได้มาอย่างไร รู้แต่ว่าได้ค้นพบสิ่งที่เรากำลังค้นหาอยู่

4. Rational Knowledge เป็นความรู้ที่เกิดจากการคิดหาเหตุผล ซึ่งแสดงความเป็นจริงอยู่ในตนเอง ปัจจัยที่ทำให้การคิดหาเหตุผลไม่ถูกต้อง คือความลำเอียง ความสนใจ และความชอบ

5. Empirical Knowledge เป็นความรู้ที่ได้จากประสาทสัมผัส การเห็น การได้ยิน การจับต้อง และการสังเกต

ระดับความรู้

ความรู้แบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ

1. ความรู้ระดับต่ำ ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากการเดา หรือภาพลวงตา

2. ความรู้ระดับธรรมดา ได้แก่ ความรู้ทางประสาทสัมผัสหรือความเชื่อที่สูงกว่า แต่ยังไม่แน่นอน เป็นเพียงขั้นที่อาจเป็นไปได้

3. ความรู้ระดับสมมติฐาน ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากการคิดหรือความเข้าใจ ซึ่งไม่ได้เกิดจากประสาทสัมผัส เช่น ความรู้ทางคณิตศาสตร์ ถือว่าเป็นสมมติฐาน เพราะเกิดจากคำนิยาม และสมมติฐานที่ยังไม่ได้พิสูจน์

4. ระดับเหตุผล ได้แก่ ความรู้จากตรรกวิทยา เป็นความรู้ที่ทำให้มองเห็นรูปหรือมโนภาพว่าเป็นเอกภาพ

การวัดความรู้

เครื่องมือในการวัดความรู้มีหลายชนิด แต่ละชนิดก็เหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะซึ่งแตกต่างกันออกไป เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ที่นิยมใช้กันมากคือ แบบทดสอบ แบบทดสอบถือว่าเป็นสิ่งเร็ว เพื่อนำไปให้ผู้ถูกสอบให้แสดงอาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การพูด การเขียน การทำท่า ฯลฯ เพื่อให้สามารถสังเกตเห็น หรือสามารถนับจำนวนปริมาณได้ เพื่อนำไปแทนอันดับหรือคุณลักษณะของบุคคลนั้น รูปแบบของข้อสอบหรือแบบทดสอบมี 3 ลักษณะ

1. ข้อสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบโดยโต้ตอบด้วยวาจา หรือคำพูดระหว่างผู้ทำการสอบกับผู้ถูกสอบโดยตรง หรือบางครั้งเรียกว่า “การสัมภาษณ์”
2. ข้อสอบข้อเขียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ
 - แบบความเรียง เป็นแบบที่ต้องการให้ผู้ตอบอธิบาย บรรยาย ประพันธ์ หรือวิจารณ์เรื่องราวที่เกี่ยวกับความรู้นั้น
 - แบบจำกัด คำตอบเป็นข้อสอบที่ให้ผู้ถูกสอบพิจารณาเปรียบเทียบตัดสินข้อความหรือรายละเอียดต่างๆ ซึ่งมีอยู่ 4 แบบคือ แบบถูก ผิด แบบเติมคำ แบบจับคู่ และแบบเลือกตอบ
3. ข้อสอบภาคปฏิบัติ เป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสอบตอบสนองออกมาด้วยคำพูดหรือการเขียนเครื่องหมายใดๆ แต่มุ่งให้แสดงพฤติกรรมด้วยการกระทำจริง

แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พจนานุกรม วิเศษกุล (2551 : 175) ได้ยกบทความของสภาพัฒน์ ในสมัยที่คุณสรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม เป็นเลขาธิการ ซึ่งได้รวบรวมและเรียบเรียงความหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสไว้ในโอกาสต่าง ๆ ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุก

ระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ซึ่งมีผู้อธิบายว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คือหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งเกาะเกี่ยวสัมพันธ์กันเหมือนเป็นห่วง 3 ห่วง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้กับคุณธรรม อันเป็นเงื่อนไขอีก 2 เงื่อนไข

โดยข้อความข้างต้นสามารถขยายความได้ดังนี้

ความมีเหตุผล โดยเน้นการปรับกิจกรรมและการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับภูมิสังคม การที่ภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทยเหมาะกับการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และประชากรมีความชำนาญเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม มีเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สนับสนุนอาชีพเกษตรกรรม และความต้องการอาหารของโลกเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ทำให้เกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญสำหรับประเทศ เปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมที่เราต้องพึ่งทั้งเงินทุน เทคโนโลยี และการบริหารจัดการจากต่างประเทศ

ความพอประมาณ ในการทำกิจกรรมหรือลงทุนธุรกิจต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความสามารถด้านการบริหารจัดการของผู้จะลงทุน ความพร้อมของเงินทุน และเทคโนโลยี ซึ่งควรจะต้องมีประสบการณ์ในการบริหารกิจกรรมหรือธุรกิจที่จะดำเนินการ ต้องมีเงินทุนเพียงพอ หากจะต้องกู้เงินก็ให้เป็นส่วนน้อยและมีความมั่นใจว่าจะใช้คืนเงินกู้ได้ และต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ใช้เป็นอย่างดี สามารถแก้ไขปรับปรุงเทคโนโลยีได้ด้วยตัวเอง

การมีภูมิคุ้มกัน เราต้องสร้างภูมิคุ้มกันเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายทุนที่ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศมาแล้วไม่ให้เกิดอีก ต้องแก้ไขการที่พึ่งตัวเองไม่ได้ด้านพลังงานและการที่ไม่สามารถเรียนรู้หรือปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ เราต้องมีภูมิคุ้มกันความดลภของเราเอง ไม่ให้ความโลภที่ต้องการเพิ่มปริมาณผลผลิตทำให้เราต้องใช้จ่ายย่ำแย่ลงในภาคการเกษตร

ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันเป็นสาระหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเงื่อนไข ดังนี้

ความรอบรู้ ต้องรู้ทันโลก รู้เขารู้เรา เราต้องรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อที่จะปรับตัวให้ทันและได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนั้นให้ได้ ซึ่งผู้ที่เอาใจใส่ที่จะรับรู้และสามารถประเมินผลกระทบที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ดีจะได้เปรียบ

ความรอบคอบ การคิดอย่างรอบคอบต้องเข้าใจความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยและคาดการณ์ได้ว่า การกระทำของเรา หรือผลกระทบของการกระทำของคนอื่นมีเหตุและปัจจัยที่จะมีผลต่อเราอย่างไร ต้องมีการวิเคราะห์เหตุปัจจัย หรือสถานการณ์ที่เป็นไปได้หลาย ๆ สถานการณ์ และเตรียมหาวิธีการรับมือกับผลที่คาดว่าจะเกิด

ความสุจริต ให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรมตลอดเวลา

การมีสติปัญญา หากขาดสติก็ขาดทุกอย่าง สติอาจขาดได้ง่าย ๆ จากการเสพติดหรือสุรา การขาดสติทำให้การปฏิบัติทั้งกาย วาจา และใจเสื่อมเสียไปด้วย สมาธิไม่เกิด ปัญญาไม่เกิด แก้ปัญหาไม่ได้ การงานก็ไม่สัมฤทธิ์ผล

ผลของผู้ที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ก็คือ ความเจริญอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

นอกจากนี้ยังมีผู้ผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ต่างๆ ดังนี้
 สุขเมธ, 2543 (อ้างในอุดมพร อมรธรรม 2549, 24) ได้ให้ความหมายของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ไว้ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความสำเร็จ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

นิธิ (อ้างในอุดมพร อมรธรรม 2549, 25) ได้ให้ความหมายของ “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยนัยแห่งวัฒนธรรมไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก เพราะต้องรวมเอา 1) อุดมการณ์บางอย่าง 2) โลกทัศน์บางอย่าง 3) ความสัมพันธ์บางอย่าง 4) ค่านิยมบางอย่าง อยู่ในนั้นด้วยจึงจะนับได้ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริง ซึ่งทั้ง 4 ประการที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ คือ ส่วนที่เรารู้จักกันว่าวัฒนธรรมนั่นเอง ถ้าไม่เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายเช่นนี้เศรษฐกิจพอเพียงจะมีความเป็นไปได้แก่คนจำนวนน้อยเท่านั้น คือ เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองในปริมาณเพียงพอจะผลิตเพื่อพอบริโภคหรือทำรายได้พอสำหรับครัวเรือนเท่านั้น ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงนิยามกันไว้เพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ วัฒนธรรม ไม่ใช่เทคนิคการเพาะปลูกหรือศีลธรรม ความไม่ละโมภและการประหยัดเท่านั้น แม้ว่าเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม

ประเวศ, 2542 (อ้างในอภิชา ที่รักษ์ 2551, 166 - 168) มองเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเชื่อมโยงหลายสิ่งหลายอย่างเข้าด้วยกัน เพื่อให้มีความสมดุลไม่ต้องประสบกับวิกฤต

“เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ ด้วยกันคือ

ประการที่ 1 พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน

ประการที่ 2 จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก

ประการที่ 3 สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสานซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้สิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน

ประการที่ 4 ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนเข้มแข็ง จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

ประการที่ 5 ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

ประการที่ 6 อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว

ประการที่ 7 มีความมั่นคงพอเพียงไม่ใช่รูบวบว เคี้ยวจนเคี้ยวรวบแบบกระทันหัน เคี้ยวตกงานไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนทุกข์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียดเพี้ยน รุนแรง นำตัวตาย ดิคา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ เช่น

- เศรษฐกิจพื้นฐาน
- เศรษฐกิจสมดุล
- เศรษฐกิจบูรณาการ
- เศรษฐกิจศีลธรรม

และนี่คือเศรษฐกิจทางสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่าเศรษฐกิจ เป็นคำที่มีความหมายที่ดี ที่หมายถึงความเจริญที่เชื่อมโยงกาย ใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่ได้มีการนำเอาคำว่าเศรษฐกิจไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วน ที่หมายถึงการแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนก็ทำลายส่วนอื่น ๆ จนเสียสมดุลและวิกฤต

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2541 (อ้างในอุดมพร อมรรธรรม 2549, 28) ปรากฏ
แห่งพุทธธรรม ได้มองเศรษฐกิจพอเพียงในแง่วิถีชีวิตและจิตชีวิต ดังนี้

“ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง อาจมองได้เป็น 2 ด้าน คือ มองอย่างวิถีชีวิตและจิต
ชีวิต

1. มองอย่างวิถีชีวิต มองภายนอก คือ ต้องมีกินมีใช้ มีปัจจัยสี่เพียงพอ ที่เราพูดว่า
พอสมควรกับอัตภาพ ซึ่งใกล้เคียงกับคำว่าพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ

2. ส่วนความหมายด้านจิตชีวิตหรือด้านจิตใจภายใน คือ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่
เท่ากัน บางคนมีเป็นล้านก็ไม่พอ บางคนมีนิดเดียวก็พอ เป็นการเพียงพอทางจิต”

โครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง

กรมส่งเสริมการเกษตร, 2550 ได้กล่าวถึงโครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง โดย
อธิบายถึงหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของโครงการ และรายละเอียดต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

ในปี 2549 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้พิจารณาเห็นว่า แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรของ
ภาครัฐ โดยเฉพาะของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และของเกษตรกรที่ประสบ
ความสำเร็จมีเป็นจำนวนมาก หากได้รับการบูรณาการจะเกิดพลังในการส่งเสริมอาชีพการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้เสนอให้มีการรวมแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ขึ้นเป็นศูนย์เรียนรู้
เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง) ซึ่งได้รับความเห็นชอบให้ดำเนินการตาม
มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2548 โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อบูรณาการความรู้
และภูมิปัญญาชาวบ้านในระดับพื้นที่จากหน่วยงานภาครัฐ วิทยากรเกษตร และประชาชนชาวบ้าน
เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางการเกษตรอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยให้ความรู้ด้าน
การเกษตรที่หลากหลายอย่างยั่งยืนและถาวร เกษตรกรเกิดความสามัคคีและได้เรียนรู้ร่วมกันในการ
ทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีเป้าหมายในการจัดตั้งศูนย์หลักในขณะนั้น 600 ศูนย์ ศูนย์
เครือข่าย 80 ศูนย์ และศูนย์เรียนรู้ฯ ในสถานศึกษา 135 ศูนย์ อบรมให้แก่เกษตรกร 23,500 ราย และ
นักเรียน 40 - 50 คน / ศูนย์ ซึ่งในปีงบประมาณ 2550 จะดำเนินการในพื้นที่ 72 จังหวัด และจะขยาย
ผลในปีต่อไป โดยมีสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ
(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

โดยในที่นี้จะแสดงรายละเอียดของโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (ศูนย์
เรียนรู้การเกษตรพอเพียง) ประจำปีงบประมาณ 2551 ดังนี้

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการงานส่งเสริมการเกษตร (สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร, 2550)

หลักการและเหตุผลและแนวคิดโครงการ

กรมส่งเสริมการเกษตร มีระบบส่งเสริมการเกษตรเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับต่างๆ ให้มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การปฏิบัติงานในพื้นที่เน้นทำงานส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเกษตรกรจะเป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาของตนเองบนพื้นฐานของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมชุมชน โดยใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง จะเป็นสถานที่ฝึกทักษะความชำนาญด้านการเกษตร ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรสามารถเรียนรู้และฝึกทักษะความชำนาญที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง ควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยพัฒนาฟาร์มสาธิต/แปลงเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ให้เป็นศูนย์เรียนรู้การเกษตร โดยเน้นให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล เป็นผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ฯ ด้านการบริหารจัดการการวิเคราะห์และวางแผนฟาร์ม การจัดทำบัญชี การดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้เทคโนโลยีการผลิต และการจัดการที่เหมาะสม ตามแผนการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดโดยใช้เวทีชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ ในลักษณะของโรงเรียนเกษตรกร ในการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เกษตรกรได้มาเรียนรู้ร่วมกัน และนำไปปฏิบัติในฟาร์มของตนเอง เพื่อผลิตอาหารหลากหลายชนิด บริโภคอย่างเพียงพอในครัวเรือน และชุมชน และนำปัญหาอุปสรรค ที่พบ มาพูดคุยและหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันวางแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกันตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เป็นจุดนัดพบในการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครเกษตร และเกษตรกร
2. เป็นจุดเรียนรู้ด้านการเกษตร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อให้เกษตรกรได้เรียนรู้และสามารถนำไปปฏิบัติในด้านการผลิตพืช สัตว์ ประมง ฯลฯ

ให้มีอาหารบริโภคพอเพียงในครัวเรือน

เป้าหมาย

1. ระยะเวลาดำเนินงาน : เดือนตุลาคม 2550 – กันยายน 2551
2. สถานที่ดำเนินงาน : ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง จำนวน 2,062 ศูนย์ ใน 76 จังหวัด 878 อำเภอ (ศูนย์หลัก 878 ศูนย์ และศูนย์เครือข่าย 1,184 ศูนย์ ที่ดำเนินการในปี 2550)
3. ปริมาณงาน จำนวนเกษตรกร ได้รับความรู้ รวม 41,240 ราย (ศูนย์ละประมาณ 20 ราย)

กิจกรรม/วิธีการดำเนินงาน

ก. กิจกรรมหลักโครงการ ดังนี้

1. ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ โครงการ/แนวทางการบริหารโครงการ/การจัดการความรู้/สรุปผลการดำเนินงาน โดยการชี้แจงตามระบบส่งเสริมการเกษตร
2. จัดทำองค์ความรู้และเอกสารวิชาการ (วิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง/วิชาชีพเฉพาะเรื่อง)
3. การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง (ศูนย์หลัก และศูนย์เครือข่าย)
 - 3.1 การให้ความรู้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงผ่านระบบส่งเสริมการเกษตร
 - 3.2 ปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ และสื่อประกอบการถ่ายทอดความรู้
 - 3.3 รับสมัครและคัดเลือกเกษตรกรที่สมัครเข้ามาเรียนรู้ในศูนย์
 - 3.4 จัดกระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย
4. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
5. การประเมินผล
6. การติดตาม และนิเทศงาน ตามระบบส่งเสริมการเกษตร
7. การรายงานผลการดำเนินงาน

ข. รายละเอียดการดำเนินงาน ในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เขต และส่วนกลาง ดังนี้

กิจกรรมที่ดำเนินงานในระดับตำบล ดังนี้

1. จัดทำเอกสารประกอบการเรียนรู้ หลักสูตรวิชาชีพ (สร้างงาน สร้างรายได้) วิชาชีพเฉพาะเรื่อง/ความรู้ในเรื่องของกิจกรรมที่ดำเนินการในฟาร์ม (ตามความต้องการของชุมชนในแต่ละศูนย์ โดยใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่น การผลิตที่ปลอดภัยและยั่งยืน) เช่น เทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ การแปรรูป การตลาด ต้นทุน/ผลตอบแทน ฯลฯ
2. การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง (ศูนย์หลัก และศูนย์เครือข่าย)

2.1 ปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ (เช่น ผังฟาร์ม ปฏิทินการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์/ ประมง ต้นทุนและผลตอบแทน ป้ายแปลง ข้อมูลแปลงเครือข่าย ข้อมูลวิชาการต่างๆ ข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น ฯลฯ) และสื่อประกอบการถ่ายทอดความรู้

2.2 รับสมัครและคัดเลือกเกษตรกร เข้ามาเรียนรู้ในศูนย์ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- มีความสมัครใจเข้าร่วมเรียนรู้ และ/หรือต้องการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

- มีความเชื่อมั่นในแนวคิดพึ่งพาตนเอง

- มีเวลา (เพื่อตนเองและส่วนรวม) และยินดีที่จะมาเรียนรู้ร่วมกันในเวทีเรียนรู้ทุกครั้ง

- ยินดีนำแผนที่ได้จากเวทีเรียนรู้ ไปปฏิบัติในฟาร์มของตนเอง

- ไม่ใช่เกษตรกรที่เคยเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ตามโครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ปี 2550 (ทั้งนี้ หากเกษตรกรรายเดิม มีความประสงค์จะเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ ให้เข้าร่วมในฐานะวิทยากรกระบวนการ/ผู้มีประสบการณ์ หรือเป็นที่เล็งในการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือเป็นความรู้เรื่องใหม่ๆ ที่เกษตรกรรายเดิมสนใจและไม่เคยเรียนรู้)

2.3 จัดกระบวนการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยการจัดเวทีเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้ ใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของโรงเรียนเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรได้มาเรียนรู้ร่วมกัน คิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ แนวทางการดำเนินกิจกรรมการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกัน และนำไปปฏิบัติในแปลงของตนเอง แล้วนำปัญหาอุปสรรคที่พบ มาหารือและหาทางแก้ไขปัญหา และนำไปปฏิบัติ ซึ่งจะต้องมีการจัดเวทีเรียนรู้หลายครั้ง รวมทั้งมีการศึกษาดูงานในแปลงที่ประสบความสำเร็จ โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1) จัดทำแผนการสอน/กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- การนำเข้าสู่บทเรียน

- เนื้อหาและองค์ประกอบ

- สรุปบทเรียน

- เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

- อุปกรณ์สนับสนุนการเรียนรู้ และสื่อ

- กำหนดเวลาที่สอดคล้องกับเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย

2) จัดเวทีเรียนรู้ ให้กับเกษตรกรเป้าหมายได้มาเรียนรู้ร่วมกัน อย่างน้อย 4

3) การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) เพื่อสนับสนุนงานในโครงการ โดยมีการสร้างและแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้

3. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมของศูนย์
4. รายงานผลการดำเนินงาน ไปยังสำนักงานเกษตรอำเภอ

กิจกรรมที่ดำเนินงานในระดับอำเภอ ดังนี้

1. สนับสนุนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง (ศูนย์หลัก และศูนย์เครือข่าย) โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ภายใต้การบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ทั้งนี้ควรกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานพัฒนาในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงให้มีความหลากหลาย ครบวงจรและเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น ทั้งนี้ในการพัฒนาในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ให้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณ จากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อีกทางหนึ่ง

2. รายงานผลการดำเนินงาน ไปยังสำนักงานเกษตรจังหวัด

กิจกรรมที่ดำเนินงานในระดับจังหวัด ดังนี้

1. ชี้แจงทำความเข้าใจโครงการ ให้กับ เกษตรอำเภอ/เจ้าหน้าที่ตำบล ตามระบบส่งเสริมการเกษตร

2. อบรมให้ความรู้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบศูนย์หลัก และศูนย์เครือข่ายให้มีความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ การบริหารจัดการฟาร์ม การทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีฟาร์ม ฯลฯ โดยดำเนินการผ่านระบบส่งเสริมการเกษตร

3. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์
4. ติดตาม และนิเทศงาน ตามระบบส่งเสริมการเกษตร
5. รายงานผลการดำเนินงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ได้มีการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเวทีเรียนรู้เพื่อพัฒนาเกษตรกรที่เข้าร่วมดำเนินงานและชุมชนให้มีการผลิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ผลผลิต (Out put) ผลลัพธ์ (Out come) พร้อมตัวชี้วัดผลผลิต

10.1 ผลผลิต (Out put) พร้อมตัวชี้วัดผลผลิต : เกษตรกรได้รับความรู้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 41,240 ราย

10.2 ผลลัพธ์ (Out come) พร้อมตัวชี้วัดผลลัพธ์ : เกษตรกร ร้อยละ 60 (จากที่สมัครเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 41,240 ราย) นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ส่งผลให้มีอาหารบริโภคพอเพียง

เนื้อหาที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ของเกษตรกรโครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2552 ได้กล่าวถึงหลักปรัชญา และแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมไปถึงการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี เริ่มตั้งแตในงานพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 เป็นต้นมา เป็นแนวทางของการพัฒนาชนบทหลักแนวคิดพึ่งตนเอง และเมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและกำกับการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาทโดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ

มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กันดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

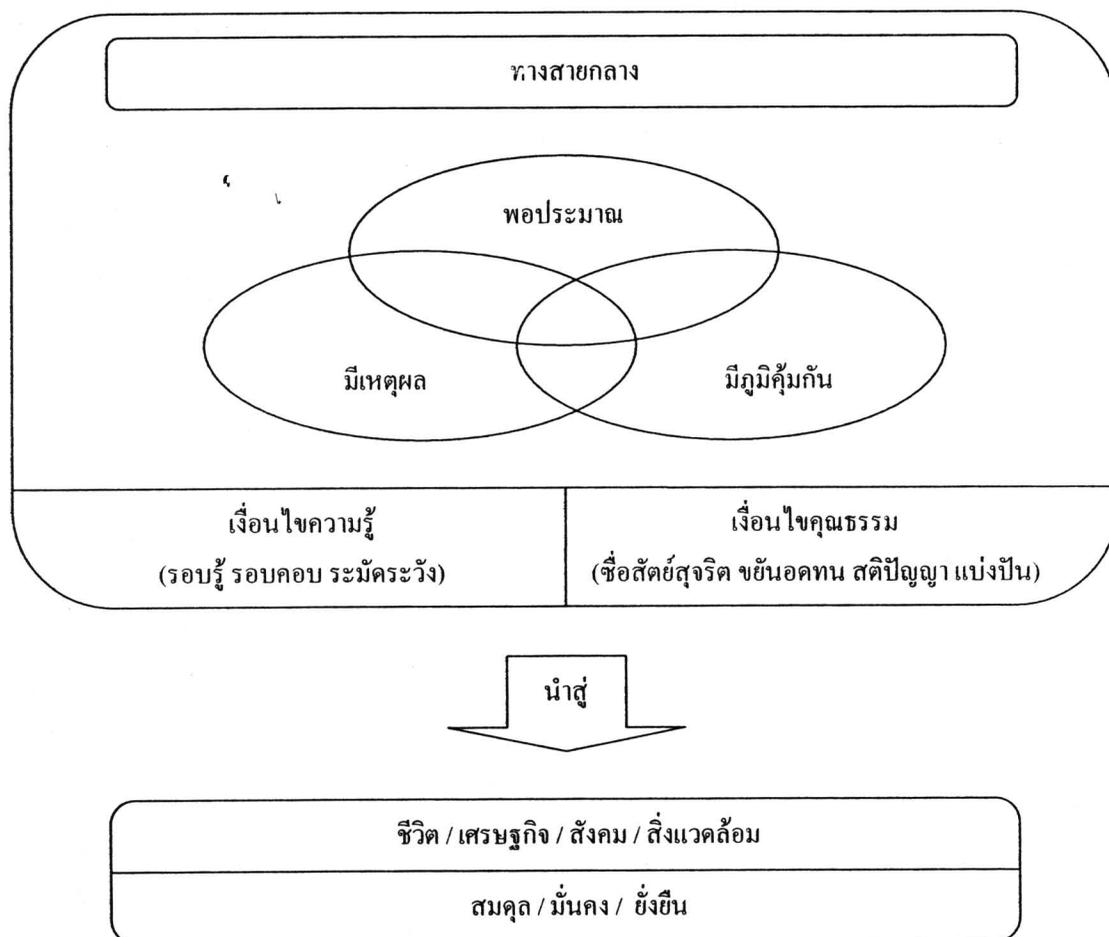
4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย การมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักของความพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอเพียงดังต่อไปนี้

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้

เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้กิน

4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย เศรษฐกิจควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่วูบวาบ เดี่ยวจนเดี่ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงานไม่มีกิน ไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประสาทมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน สุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรงฆ่าตัวตาย ดิฉยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถพึ่งตนเองในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ อาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ มีความเพียร และความอดทน สติ และปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดคนที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้นำหลักการ และแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

เศรษฐกิจพอเพียง มี 2 รูปแบบ คือ

เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่โลกมาก และไม่เบียดเบียนคนอื่น

เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การแลกเปลี่ยนร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นตัวอย่างที่เป็นรูปแบบของการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจด้านการเกษตร แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการทำการเกษตรที่มีระบบการผลิตที่สามารถเลี้ยงตนเองในระดับที่ประหยัด และสามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยเริ่มจากการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นพื้นที่สระน้ำเพื่อเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้ในไร่นาเพื่อปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ส่วนที่ 2 เป็นพื้นที่ปลูกข้าว เพื่อใช้สำหรับการบริโภคในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี ส่วนที่ 3 เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืน

ต้น พืชไร่ และอื่นๆ เพื่อเป็นอาหารและยาสำหรับบริโภคในครัวเรือน เหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้ ส่วนที่ 4 เป็นพื้นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรียน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นการรวมพลังของเกษตรกรในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมกัน ดำเนินการในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สุวีถีการ สังคม และศาสนา โดยได้รับความร่วมมือ จากภาครัฐและเอกชน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 เป็นการประสานเพื่อจัดหาทุนและแหล่งเงินมาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยได้รับประโยชน์ร่วมกัน

ดังนั้น การที่จะเลือกใช้ทฤษฎีใหม่ทั้งทฤษฎีใหม่ขั้นต้น และทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้าในการ ส่งเสริมเกษตรกรให้เป็นรูปธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับ เกษตรกรแต่ละกลุ่มหรือแต่ละชุมชน จะต้องมีความเข้าใจและยึดหลักการในการบริหารจัดการที่ดิน และน้ำเพื่อการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เปรียบเทียบเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่

ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียง แบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1

ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าซึ่ง ครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2

ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าซึ่งครอบคลุมทฤษฎี ใหม่ขั้นที่ 3

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

1. พิจารณาจากความสามารถในการพึ่งตนเองเป็นหลัก ที่เน้นความสมดุลทั้ง 3 คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกัน มาประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นขั้น เป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ-พอควร และพร้อมรับการ เปลี่ยนแปลง ที่มีองค์ประกอบครอบคลุมทั้ง 5 ประการ คือ

1.1 ความพอเพียงด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง ฝึกตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความซื่อสัตย์ สุจริต อุดม และมีความเพียร

1.2 ความพอเพียงด้านสังคม มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี รู้จักฝึก กำลัง สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคง แข็งแรง

1.3 ความพอเพียงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาด และรอบคอบ สามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ เพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคง และระวังไม่ให้กิจกรรมกระทบสิ่งแวดล้อม

1.4 ความพอเพียงด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและภูมิเวศ พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

1.5 ความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอคิ พอมี พอกิน พอใช้ สมควรตามอัตภาพ และฐานะของตน ประกอบอาชีพสุจริต (สัมมาอาชีพะ) ด้วยความขยันหมั่นเพียร อุตทน ใช้ชีวิตเรียบง่าย โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีรายได้สมดุลกับรายจ่าย รู้จักการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีเหตุผลเท่าที่จำเป็น ประหยัด รู้จักการเก็บออมเงินและแบ่งปันผู้อื่น

2. พิจารณาความรู้คู่คุณธรรม มีการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติจริง) ในวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ใช้สติปัญญาในการตัดสินใจต่าง ๆ อย่างรอบรู้ รอบคอบ และมีเหตุผลที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นมาปรับใช้อย่างมีขั้นตอนและระมัดระวังในการปฏิบัติ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร ความอดทน และใช้สติปัญญาอย่างชาญฉลาดในการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง

“คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มี 4 ประการคือ ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่ 2 คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในสัจจะความดีนั้น ประการที่ 3 คือ ความอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าด้วยเหตุประการใด ประการที่ 4 คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม 4 ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้น โดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์.....”

(พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวันที่พระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระมหาบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า : 25 เมษายน 2525)

วิธีการพัฒนาชีวิตโดยเศรษฐกิจพอเพียง

คนแต่ละคนมีชีวิตแตกต่างกันไปตามแบบแผนของสังคมที่สลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา แต่ทุกคนก็ยังมีความต้องการที่ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยเฉพาะคนไทยที่อยู่ในประเทศไทยนั้น ยังมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงชี้แนะและมอบแนวทางในการดำรงชีวิตในทางสายกลางที่สมดุล คือ มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันภายใต้เงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม ที่เรียกว่า เศรษฐกิจพอเพียง ชีวิตความเป็นอยู่ของคนเกี่ยวข้องกับทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่แต่ละคนมีระดับความต้องการไม่เท่ากัน เพราะแต่ละคนย่อมมีโอกาสของการพัฒนาการที่แตกต่างออกไป เช่น ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ การสร้างรายได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันด้านสังคมเริ่มต้นจากการดำรงชีวิตจะมองถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง ความร่วมมือของคนในครอบครัวและคนรอบข้าง สมาชิกในสังคมยอมรับ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาชีวิตควรดำเนินการ ดังนี้

1. ค้นหาความต้องการของตนเองให้พบว่า มีความต้องการอะไร มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอย่างไร เช่น ต้องการมีชีวิตที่มีอนาคตก้าวหน้า มีความเป็นอิสระ มีเวลาเพื่อครอบครัวและสังคม มีทรัพย์สินเพียงพอ มีความสุข หลุดพ้นจากความยากลำบาก

2. วิเคราะห์ข้อมูลของตนเองและครอบครัว ซึ่งจะทำให้รู้สถานภาพ รู้สาเหตุของปัญหา รู้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รู้ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

2.1 ศักยภาพของตนเอง เช่น ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ (ทักษะ) ชื่อเสียง ประสบการณ์ ความมั่นคง ความก้าวหน้า สภาพทางการเงิน การสร้างรายได้ การใช้จ่าย การออม คุณธรรมศีลธรรม

2.2 ศักยภาพของครอบครัว เช่น วิธีการดำรงชีวิต ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี คุณภาพชีวิตของคนในครอบครัว ฐานะทางสังคม ฐานะทางการเงิน ที่เป็นทรัพย์สินและหนี้สินของครัวเรือน รายได้ รายจ่าย ของครัวเรือน

3. วางแผนการดำเนินชีวิต

3.1 พัฒนาตนเอง ให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง (ใฝ่เรียนรู้) สร้างวินัยกับตนเอง โดยเฉพาะวินัยทางการเงิน

3.2 สร้างนิสัยที่มีความคิดก้าวหน้ามุ่งมั่นในเป้าหมายชีวิต หมั่นพิจารณาความคิดตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นระบบ โดยใช้ความรู้ (ที่รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) มีความรับผิดชอบต่องานตัวเอง สังคม และครอบครัว

3.3 หมั่นบริหารจัดการใจให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต รักชาติ เสียสละ สามัคคี เทียงธรรม
ศีลธรรม

3.4 ควบคุมจิตใจให้ตนเอง ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม สร้างสรรค์ ความเจริญรุ่งเรือง

3.5 พัฒนาจิตใจ ให้ลด ละ เลิก อบายมุข กิเลส ตัณหา ความดกครธ ความหลง

3.6 เสริมสร้างและฟื้นฟูความรู้และคุณธรรมของตนเองและครอบครัว เช่น เข้าร่วม
การฝึกอบรม ฝึกทักษะ ในวิชาการต่าง ๆ หรือวิชาชีพ หมั่นตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องอย่าง
สม่ำเสมอ

3.7 ปรับทัศนคติในเชิงบวก และมีความเป็นไปได้

4. จดบันทึกและทำบัญชีรับ – จ่าย

5. สรุปผลการพัฒนาตนเองและครอบครัว โดยพิจารณาจาก

5.1 ร่างกายมีสุขภาพ สมบูรณ์ แข็งแรง

5.2 อารมณ์ดี ไม่เครียด มีเหตุมีผล มีความเชื่อมั่น มีระบบคิดเป็นระบบเป็นขั้น
เป็นตอน มีแรงจูงใจ กล้าคิดกล้าทำ ไม่ท้อถอย หรือหมดกำลังใจ เมื่อประสบปัญหาในชีวิต

5.3 สิ่งเหล่านี้ได้ลด ละ เลิก ได้แก่ รถป้ายแดง เงินพลาสติก โทรศัพท์มือถือ สถาน
เจริญวัย เหล้า บุหรี่ การพนัน

ใช้ชีวิตอย่าง “เพียงพอ” เพื่อความสุขที่ “พอเพียง”

“พอใจ” แล้ว ใจจะพอเพียง

คนไทยมีอะไรหลายอย่างที่ต่างชาติไม่มี แม้ในทางกลับกัน เราก็อาจจะไม่มีในสิ่งที่เขาครบ
ครัน ความไม่มีไม่ได้หมายความว่าขาด บางคราก็อาจจะไม่เหมาะกับวิถีของเรา ระเบิดจากภายใน
มองเรื่องเล็ก ๆ ใกล้ตัว และขยายวงสู่เรื่องใหญ่ ๆ ระดับชาติ ชีวิตก็ดำรงอยู่ได้อย่างที่ควรจะเป็น ไม่
แก่งแย่ง ไม่แข่งขัน เพียงช่วงเหลือเกื้อกูลกัน บ้านเราทำน้ำพริกอร่อย ก็แบ่งปันให้ข้างบ้าน ขณะที่
ป่าข้างบ้าน แกงรสชาติดี ก็แบ่งให้บ้านเราช่วยชิมบ้าง หรือบางทีที่ไม่มีรถยนต์ขับ อาจเป็นเพราะ
คุณไม่เหมาะกับการขับรดด้วยตัวเอง สินค้าแบรนด์เนมก็อาจไม่เหมาะกับบุคลิกของคุณก็เป็นได้
แก่นแท้ของความสุขไม่มีขายที่ห้างสรรพสินค้า สั่งซื้อทางอินเทอร์เน็ตก็ไม่ขาย หัวใจที่เหนื่อยล้า
เพราะมัวแต่วิ่งตามหาวัตถุ ก็ไม่มีบริการสปาไอบ่าบัด หากแต่ต้องปลูกรดน้ำพรวนดินใส่ปุ๋ย แล้ว
ความสุขที่แท้และยั่งยืนจะงอกงามตามวิถีธรรมชาติในหัวใจของคุณเอง

การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงภาคการเกษตร

วิถีชีวิตของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง มีรายได้น้อยและไม่เพียงพอและเป็นหนี้สิน จึงจำเป็นต้องปรับระบบการเกษตรของครัวเรือนให้สอดคล้องกับสภาวะการผลิต และการตลาดในปัจจุบันตามความเหมาะสมของระบบนิเวศเกษตร โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป

ลดรายจ่าย

เพื่อเป็นการประหยัด ลดรายจ่ายในครอบครัว และเป็นผลดีต่อสุขภาพ การทำพืชผักสวนครัวรั้วกินได้เป็นอาหารสำหรับการบริโภคในครัวเรือนนับเป็นงานอดิเรกที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีเวลาพูดคุยกันและช่วยกันทำงาน แม้ไม่มีพื้นที่ก็สามารถทำสวนครัวในบ้านได้ เช่น การปลูกพริกในกระถาง หรือปลูกในภาชนะแขวน ฯลฯ พืชที่ปลูกก็เป็นพืชที่ใช้เป็นประจำในครัว เช่น พริก มะเขือ กระเพรา ชะพลู หอม ผักชี ชะอม ตำลึง ผักหวาน เป็นต้น

เพิ่มรายได้

การเพิ่มรายได้โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสร้างรายได้ เช่น การถนอมอาหารและแปรรูปงานฝีมือในหัตถกรรมสิ่งประดิษฐ์ การผลิตกล้าไม้ดอก – ไม้ประดับ เลี้ยงสัตว์ – ประมง เพาะถั่วงอก เพาะเห็ด เป็นต้น ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากทำกิจกรรมการเกษตร

ขยายโอกาส

เกิดจากการพัฒนาศักยภาพตนเอง ครอบครัวชุมชน โดยการร่วมมือการสร้างอาชีพได้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า บุตร – หลานได้รับการศึกษาสูงขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถรวมกันจัดหาตลาด แหล่งเงินทุน และเครือข่าย มาใช้ในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงและอบอุ่นต่อไป

เศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตร

เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ ด้วยการทำการเกษตรที่ผลิตเพื่อการบริโภคในครอบครัวก่อน ถ้ามีเหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่แบ่งพื้นที่ออกเป็นสวน ๆ มีพื้นที่นาข้าว พืชไร่ ไม้ผล สระน้ำและบริเวณชนบ้าน เพื่อให้มีกิจกรรมการผลิตที่หลากหลายมีผลผลิตออกทุกฤดูกาล มีรายได้ประจำวัน สัปดาห์ เดือนและปี

ทำการเกษตรแบบนี้ สามารถทำได้ในทุกขนาดพื้นที่ ตั้งแต่ขนาดเล็ก 1 -2 ไร่ จนถึงฟาร์มขนาดใหญ่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทรงชัย (2542) ได้ทำการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนของความรู้ของเกษตรกรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ส่วนใหญ่รู้จักแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง โดยรับทราบจากแหล่งข้อมูลโทรทัศน์ ในด้านการได้รับการอบรมเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรม รวมทั้งไม่เคยได้ไปศึกษาดูงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการบริโภค พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าใจว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของการกินอยู่อย่างประหยัด เป็นการลดมลภาวะ มีผลทำให้สิ่งแวดล้อมดี ในเรื่องของสุขภาพอนามัย การบริโภคอาหารที่ปราศจากสารเคมี มีผลทำให้ สุขภาพอนามัยดี เรื่องที่เกี่ยวข้องกับรายได้ พบว่าเกษตรกรมีความรู้ว่าการทำการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทำให้เกิดการงดใช้สารเคมีซึ่งเป็นการลดต้นทุน การผลิต ด้านความพึงพอใจในชีวิต เกษตรกรมีความรู้ว่าจะหากชุมชนทำการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีความพึงพอใจในชีวิตในด้านความสามัคคีในชุมชนพบว่า มีความรู้ว่าการสามัคคี จะทำให้ชุมชนแข็งแรงพึ่งตนเองได้ และสามารถเป็นที่พึ่งของผู้ด้อยโอกาสในชุมชนได้ ในด้านการปฏิบัติกิจกรรมตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมของการปฏิบัติพบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และในภาพรวมของทัศนคติในการประกอบอาชีพทางการเกษตรตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ของครอบครัว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีทัศนคติเห็นด้วยมาก

พจนันท์ (2550) ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับรูปแบบกิจกรรมของเกษตรกรในนิคมเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับคือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ประโยชน์ที่ได้จากการเข้าโครงการ และการดูแลให้บริการของเจ้าหน้าที่ ส่วนปัจจัย เพศ อายุ การศึกษา และความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับนิคมเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีผลต่อการยอมรับ

บุญญฤทธิ์ (2550) ทำการศึกษา การถ่ายทอดความรู้เพื่อการพึ่งตนเองแบบเศรษฐกิจพอเพียงในเกษตรกรเผ่าลีซอ บ้านแปกแซม อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษและการทำปุ๋ยหมักในระดับดีมาก โดยเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดในรูปแบบกลุ่มจะมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าแบบบุคคล และพบว่า เพศ ประสบการณ์ ความรู้เกี่ยวกับการปลูกผัก และวิธีการถ่ายทอดความรู้ มีความสัมพันธ์กับระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษ เช่นเดียวกับ อายุ ความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมักและวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เกษตรกรได้รับ มีความสัมพันธ์กับระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมัก ส่วนระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและรายได้รวมของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมัก และปลูกผักปลอดสารพิษ

จริยา (2548) ทำการศึกษาเรื่อง การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อเกษตรกรได้ปรับรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตให้เป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจากเดิมเกษตรกรดำเนินชีวิตและเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม คือการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ต่อมาได้เปลี่ยนการดำเนินชีวิตตามกระแสทุนนิยม คือทำการเพาะปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยว ส่งผลให้เกษตรกรเกิดภาวะปัญหาหนี้สินในระดับสูง

ปวีณา (2550) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมผู้บริโภคในเขตจตุจักรและเขตบางเขน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุ 36-40 ปี ระดับการศึกษาปวช./ปวส อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีรายได้เฉลี่ย 10,000-20,000 บาทต่อเดือน และปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อความสัมพันธ์กับการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีปัจจัยส่วนบุคคลหลายด้านที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับพฤติกรรมผู้บริโภคต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พิมพ์พิมล (2550) ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินตนเองของวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้อธิบายผลการวิเคราะห์ของการประเมินตนเองของกลุ่ม/สหกรณ์ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านหลักเกณฑ์การประเมินผล 3 ประการ ได้แก่ (1) เกณฑ์กระบวนการบริหารจัดการ 7 กระบวนการ (2) เกณฑ์ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) เกณฑ์การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งพื้นที่ที่ทำการศึกษารอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัดในภาคเหนือตอนบน คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา และน่าน ในการวิเคราะห์ผลการศึกษา ประกอบไปด้วยผลจากการประเมินตนเองทั้ง 3 หลักเกณฑ์ ซึ่งวิเคราะห์โดยอาศัยค่าเฉลี่ยของแต่ละองค์ประกอบ และค่าเฉลี่ยของกลุ่ม/สหกรณ์ เป็นเกณฑ์การประเมินหลัก พบว่า ไม่มีกลุ่ม/สหกรณ์ที่ผ่านเกณฑ์การบริหารจัดการที่ดีทุกองค์ประกอบมีทั้งสิ้น 3 กลุ่ม (จาก 19 กลุ่ม) มีกลุ่ม/สหกรณ์ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงทุกองค์ประกอบมีเพียง 2 กลุ่ม และกลุ่ม/สหกรณ์ที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยแนวโน้มการพัฒนาที่ยั่งยืนมี 1 กลุ่ม จากผลการวิเคราะห์ไม่มีกลุ่มตัวอย่างใดที่ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 หลักเกณฑ์ จากการประมวลผลพบว่ากลุ่ม/สหกรณ์ตัวอย่างมีการบริหารจัดการที่ดีในด้านการบริหารจัดการองค์กร รองลงมาได้แก่ การบริหารจัดการด้านเงิน และการผลิต ตามลำดับ กลุ่ม/สหกรณ์ตัวอย่างได้ให้ความสำคัญของการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในธุรกิจ ในด้านความซื่อสัตย์ในการประกอบการ ไม่เอาเปรียบผู้ใช้แรงงานมากที่สุด และมีการพัฒนาทุนทางสังคมมาก

ที่สุด เมื่อนำผลการประเมินตนเองมาวิเคราะห์จะเห็นว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นระบบการผลิตที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์มากกว่าระบบอื่นๆ ทั้งสามหลักเกณฑ์ และการให้กลุ่มประเมินตนเอง เท่ากับกลุ่ม/สหกรณ์ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการนี้เมื่อนำมาประกอบกับผลของการวิเคราะห์คะแนนจะช่วยให้กลุ่ม/สหกรณ์ทราบศักยภาพความสามารถของตนเองในเบื้องต้น และเห็นจุดเด่นจุดด้อยของตน ซึ่งคะแนนจากการประเมินจะช่วยชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบใดที่กลุ่ม/สหกรณ์จำเป็นต้องเสริมหรือให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

ไพฑูรย์ (2547) ทำการศึกษาความมั่นคงทางรายได้ของแรงงานภาคเกษตรกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกนิคมสร้างตนเองโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู จากการศึกษาพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมา สามารถปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ในระดับปานกลาง สมาชิกมีทัศนคติที่เห็นด้วยในระดับมากกว่า การประกอบอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสร้างความมั่นคงทางรายได้ให้แก่ครอบครัวของตนเองได้ โดยมีสมาชิกร้อยละ 93.7 แสดงความประสงค์ที่จะยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพทางการเกษตรต่อไป และผลการทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติพบว่า ความรู้ การปฏิบัติกิจกรรม ทัศนคติในการประกอบอาชีพทางการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความมั่นคงทางรายได้ และรายได้หลัก มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นการปฏิบัติกิจกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้หลัก

กานดาพันธุ์ (2551) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ที่ตั้งเป็นสมมุติฐานและนำมาคำนวณจากแบบจำลองโลจิส (Logit Model) คือ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.01 ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05 ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.05 และปัจจัยด้านสังคมมีผลต่อการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรโครงการฯ ณ ระดับนัยสำคัญ เท่ากับ 0.10

ขนิษฐา (2547) ทำการศึกษาแผนการผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสม ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา อำเภอ พยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ปีเพาะปลูก 2545/46 จากการศึกษาพบว่า การวางแผนการผลิตพืชเพื่อขายผู้ต้องการตลาดที่เหมาะสมจะมีหลายแผนที่มีลักษณะแตกต่างกันไป โดยแผนการผลิตที่เหมาะสมที่มีระดับการยอมรับความเสี่ยงสูงและนำ

ให้ปลูกข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และถั่วเขียว ส่วนแผนการผลิตที่มีระดับการยอมรับความเสี่ยงต่ำจะแนะนำให้ลดการปลูกข้าวนาปรัง และขยายพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเขียวแทน นอกจากนี้พบว่า การทำการผลิตทางการเกษตรควบคู่กับการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการผลิตพืชที่เหมาะสมที่ได้จากการวิเคราะห์ จะทำให้เกษตรกรได้รับรายได้เหนือต้นทุนเงินสดเพิ่มขึ้นในทุกแผนการผลิต

ชลิตา (2551) ทำการศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต จากการศึกษาพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกฯ ทั้งสองหมู่บ้าน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความหมายและความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านองค์ประกอบ ด้านการนำไปปฏิบัติ และด้านประโยชน์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างหมู่ที่ 2 มีการรับรู้ทั้ง 4 ด้านดังกล่าว มากกว่ากลุ่มตัวอย่างหมู่ที่ 9 ส่วนพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกฯ ทั้งสองหมู่บ้านต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการประหยัด ด้านการเรียนรู้ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการเอื้ออารีรักสามัคคี ทั้งสองหมู่บ้านมีระดับพฤติกรรมปานกลางเหมือนกัน เพียงแต่กลุ่มตัวอย่างหมู่ที่ 2 มีการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่ากลุ่มตัวอย่างหมู่ที่ 9 ทุกด้าน ยกเว้นด้านการเพิ่มรายได้ และในด้านปัจจัยการรับรู้ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่าง ที่วิเคราะห์จากความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มตัวอย่างหมู่ที่ 2 ที่มีการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่ากลุ่มตัวอย่างหมู่ที่ 9 เกือบทุกด้าน